

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-5>

УДК 339.172

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

FEATURES OF TRAINING SPECIALISTS IN ENTREPRENEURSHIP, TRADE AND STOCK EXCHANGE ACTIVITY

Солодкий Микола Олександрович

кандидат економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4781-1041>

Яворська Валентина Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2513-8431>

Solodky Mykola, Yavorska Valentyna

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті висвітлено особливості підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності у вітчизняних закладах вищої освіти. Особлива увага приділена формуванню загальних та фахових компетентностей у студентів з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. Відзначено, що формування у майбутніх здобувачів професійних навичок є важливою умовою їх фахового рівня освіти та актуальною вимогою на сучасному ринку праці. Наведено основні види компетентностей, які використовуються у освітньому процесі. Висвітлено погляди дослідників на трактування «фахової компетентності». З'ясовано, що фахові компетентності здобувачів вищої освіти з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності мають ґрунтуватись на встановлених Стандартах вищої освіти загальних і фахових компетентностях. Обґрунтовано важливість набуття інтегрованих компетентностей. Наведено першочергові завдання у напрямі удосконалення вимог до фахових компетентностей у сфері вітчизняної вищої освіти.

Ключові слова: теоретичні знання, практичні навички, компетентності, фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, заклади вищої освіти.

В статье освещены особенности подготовки специалистов по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности в отечественных учреждениях высшего образования. Особое внимание уделено формированию общих и профессиональных компетенций у студентов по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности. Отмечено, что формирование у будущих соискателей профессиональных навыков является важным условием их профессионального уровня образования и актуальной потребностью на современном рынке труда. Приведены основные виды компетенций, которые используются в образовательном процессе. Освещены взгляды исследователей на трактовку «профессиональной компетентности». Выяснено, что профессиональные компетентности соискателей высшего образования по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности должны основываться на установленных Стандартах высшего образования общих и профессиональных компетенций. Обоснована важность интегрированных компетенций. Приведены первоочередные задачи в направлении совершенствования требований к профессиональным компетенциям в сфере отечественного образования.

Ключевые слова: теоретические знания, практические навыки, компетентности, специалистов по предпринимательству, торговле и биржевой деятельности, высшие учебные заведения.

The article highlights theoretical foundations of the competence concept, as well as the peculiarities of the professional competencies formation in the domestic higher education institutions. It is considered that high-quality training of applicants for higher education in the specialty 076 "Entrepreneurship, Trade and Exchange Activities" should be based on the general principles and principles of the higher education system of Ukraine, taking into

account the high level of professional competencies. The main purpose of obtaining higher education by applicants in higher education institutions should be based on the general and professional competencies established by the Standards of Higher Education. Particular attention is paid to the formation of general and professional competencies of students in entrepreneurship, trade and exchange activities. It is noted that the formation of professional skills in future applicants is an important condition of their professional level of education and an urgent requirement in the modern labor market. The generalized interpretation of the "professional competence" concept in different scientific works differs, but also has a common basis. Thus, the vast majority of scientists lay in the concept of "professional competence" practical skills acquired by a specialist as a result of training in a particular field and specialty, as well as a system of theoretical knowledge and practical skills needed to carry out professional activities in the chosen specialty. The main types of competencies used in the educational process are given. Views on the interpretation of "professional competence" are highlighted. It was found that the professional competencies of applicants for higher education in entrepreneurship, trade and exchange activities should be based on the general and professional competencies established by the Standards of Higher Education. The importance of acquiring integrated competencies is substantiated. The priority tasks in the direction of improving the requirements for professional competencies in the field of domestic higher education are given.

Keywords: theoretical knowledge, practical skills, competencies, specialists in entrepreneurship, trade and exchange activities, higher education institutions.

Постановка проблеми. Концептуальні засади розвитку системи вищої освіти в сучасних умовах вимагають забезпечення якісної підготовки фахівців різних галузей знань. Водночас, якісна підготовка здобувачів вищої освіти зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» має ґрунтуватись на загальних принципах і засадах системи вищої освіти України з врахуванням високого рівня фахових компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування фахових компетентностей у фахівців закладів вищої освіти різноаспектно досліджується багатьма науковцями, а саме у працях: Т. Браже, В. Давискиби [3], А. Маркова, А. Хуторського, В. Введенського, І. Зимньої, В. Зікій, І. Охріменко, В. Петрука, Г. Селевко, М. Солодкого, О. Сохацької, Т. Сорочан, Т. Шамова, О. Шпичака та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність дослідження даної проблематики на часі і полягає у важливості формування у майбутніх здобувачів професійних навичок актуальних для сучасного ринку праці. Адже, сучасний ринок праці досить динамічний і вимагає постійного дослідження особливостей підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності у вищих навчальних закладів здатних бути конкурентоспроможними і відповідати високим вимогам роботодавців.

Формулювання цілей статті. Метою є узагальнення основних вимог до формування практичних навичок у здобувачів вищої освіти з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності у вітчизняних навчальних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах реформування системи

вищої освіти в Україні особливої актуальності набуває впровадження компетентного підходу, який ґрунтується на впровадженні практичного досвіду у навчальний процес здобувачів вищої освіти. На особливу увагу заслуговує формування у здобувачів вищої освіти практичних навичок у вирішенні професійних завдань.

У відповідності до Закону України «Про вищу освіту» компетентність характеризується, як набуття здобувачем вищої освіти професійних навичок до соціалізації, подальшого навчання, здійснення професійної діяльності на базі динамічної систематизації набутих умінь та навичок, здатностей застосувати різноманітні способи мислення, погляди, цінності та особисті якості [1].

Тракування поняття «фахова компетентність» у різних наукових працях різняться, але має і спільну основу. Так, переважна більшість вчених закладають у поняття «фахова компетентність» практичні навички, отримані фахівцем у результаті навчання в певній галузі та спеціальності, а також систему теоретичних знань та практичних навичок, необхідних задля здійснення професійної діяльності з обраного фаху [2; 3, с. 76].

Т. Браже у своїх працях закладає у визначення «фахова компетентність» багатфакторність, а також систему знань та вмінь, інтегративні показники [3, с. 76].

Деякі дослідники закладають у поняття «фахова компетентність» професійні характеристики, що надають можливість майбутнім фахівцям виконувати свої професійні обов'язки на ринку праці [3, с. 76].

На думку В. Давискиби, трансформація формування професійних компетентностей має змінюватись від початкового стану від-

носної автономності, до подальшого самостійного здійснення своєї діяльності за фахом, що об'єднується у професійні риси фахівців [3, с. 76].

Основна мета здобуття вищої освіти здобувачами у закладах вищої освіти має базуватись на встановлених Стандартах вищої освіти загальних і фахових компетентностях (рис. 1).

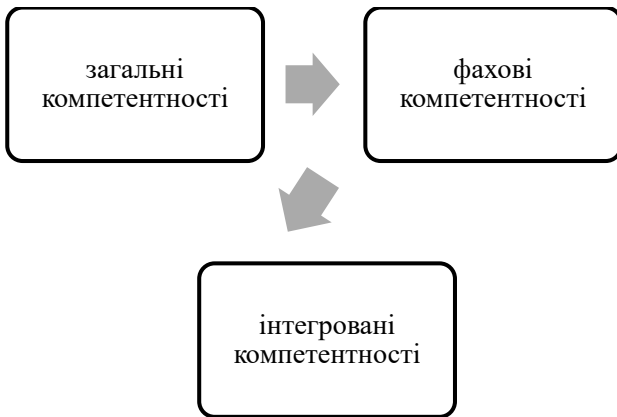

Рис. 1. Види компетентностей

Джерело: [1–3]

Інтегровані компетентності ґрунтуються на загальних і фахових складових і слугують своєрідним інтегральним інтелектуальним, а також професійним, особистісним формуванням знань і навичок, які набуваються у процесі професійної підготовки здобувачів у закладах вищої освіти і розвиваються та вдосконалюються вже під час професійної діяльності.

В. Петрук зазначає, що фахові компетентності передбачають готовність здобувача вищої освіти, а у майбутньому – фахівця до мобілізації власних ресурсів (знань, вмінь, особистісних якостей), які стануть необхідними у ефективному виконанні своїх професійних завдань. Загальні компетентності розглядаються, як компетенції, які фахівець здатний виконувати, як особистість та учасник соціально-комунікативних відносин. Загальні компетентності виникають у професійній діяльності фахівця незалежно від його обраного фаху. Професійні компетентності розглядаються у вигляді системи знань і навичок, які виступають професійно-важливими компонентами фахівця, що надає можливість виконання ним професійних обов'язків [3, с. 76–78].

На прикладі освітньо-професійної програми здобувачів першого освітнього (бакалаврського) рівня для спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» у відповідності з чинним Стандартом вищої освіти передбачено 12 загальних компетентностей, необхідних для якісного опанування

фаху у галузі підприємництва, торгівлі та біржової діяльності (рис. 2).

Як бачимо, вище вказаний перелік загальних компетентностей дозволяє всебічному розвитку фахівця, як особистості та формування у нього «soft skills». Ці особисті характеристики є досить важливими нині, адже дозволяють успішно взаємодіяти фахівцю в командних видах завдань. Навчальний план підготовки бакалаврів з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності у більшості навчальних закладів вищої освіти передбачає курси дисциплін для засвоєння таких навичок.

Не менш важливу роль відведено спеціальним або фаховим компетентностям, які стають підґрунтям для формування та професійного зростання фахівця. У відповідності до Стандарту вищої освіти для бакалаврів підприємництва, торгівлі та біржової діяльності обов'язковими є нижче вказані 10 компетентностей (рис. 3).

Спеціальні компетентності надають можливість формувати професійні вміння і навички у фахівця. Особливістю будь-якої освітньої програми є формування певних унікальних компетентностей, які мають вирізняти кожну програму серед багатьох інших, запропонованих різними закладами вищої освіти у певних галузях. Так, у Національному університеті біоресурсів і природокористування України особливість даної програми полягає в її спрямуванні на сферу агробізнесу та організовані товарні і фінансові ринки.

Необхідно зазначити, що у багатьох літературних джерелах професійні компетентності поєднують з особистісними якостями фахівця. Таке поєднання забезпечує формування, так званих, інтегрованих компетентностей.

Інтегрована компетентність є досить важливою, адже надає можливість до саморозвитку фахівця упродовж всієї його професійної діяльності. Оволодіння інноваційними навичками та знаннями у нинішніх умовах посідає першочергове значення.

Швидка зміна вимог на ринку праці потребує наявності інтегрованих компетентностей у фахівця, які сприятимуть постійній гнучкості та сприйнятті нових вимог роботодавців і здатності до швидкого прийняття рішень у будь-яких нестандартних умовах.

Глобальні виклики та революційні зміни технологій і продуктів на ринках товарів і послуг, фінансових активів вимагають і від системи вищої освіти системних оновлень у навчальних планах та швидкої реакції на трансформації у фахових компетентностях.

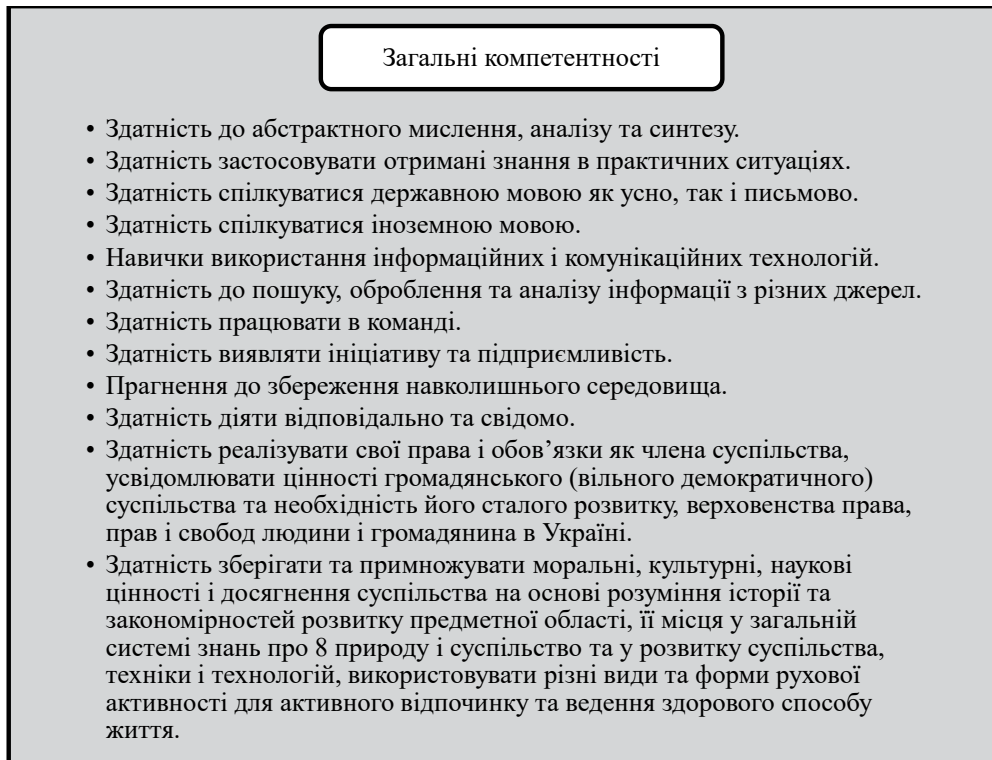

Рис. 2. Загальні компетентності ОС «Бакалавр» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Джерело: [2]

- ✓ СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.
- ✓ СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.
- ✓ СК 3. Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.
- ✓ СК 4. Здатність застосовувати інноваційні підходи в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.
- ✓ СК 5. Здатність визначати та оцінювати характеристики товарів і послуг в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності.
- ✓ СК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.
- ✓ СК 7. Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.
- ✓ СК 8. Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності.
- ✓ СК 9. Здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур.
- ✓ СК 10. Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків.

Рис. 3. Спеціальні компетентності ОС «Бакалавр» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Джерело: [2]

Висновки. Таким чином, прискорення реформування системи вищої освіти в Україні має ґрунтуватись на якісних та кількісних змінах, а також враховувати позитивний міжнародний досвід. Першочерговими організаційними заходами в даному контексті мають стати впровадження інноваційних технологій

у навчальний процес за участі стейкхолдерів різних рівнів. Крім того, необхідно стимулювати початок консолідаційних процесів на шляху до удосконалення формування вимог до компетентностей та шляхів їх формування у освітніх програмах навчальних вітчизняних закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Стандарт вищої освіти першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». URL: <https://mon.gov.ua>
3. Давискиба В.О. Проблема формування професійної компетентності фахівців у сучасних наукових дослідженнях. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. № 6(81). С. 75–80.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy "Pro vyshhu osvitu" [Ukrainian law «About higher education»] (2014). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Standart vyshhoji osvity pershogho (bakalavrs'kogho) rivnja ghaluzi znanj 07 «Upravlinnja ta administruvannja», special'nosti 076 «Pidpryjemnyctvo, torghivlja ta birzhova dijal'nistj» [Standard of higher education of the first (bachelor's) level of the field of knowledge 07 "Management and administration", specialty 076 "Entrepreneurship, trade and exchange activity"] (2018). Available at: <https://mon.gov.ua>
3. Davyskyba V.O. (2017). Problema formuvannja profesijnoji kompetentnosti fakhivciv u suchasnykh naukovykh doslidzhennjakh [The problem of professional competence formation of specialists in modern scientific research]. *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*, no. 6(81), pp. 75–80.